

KONYA'DA MEŞRUTİYETİN İLANI

Esas adı **Abdülmacit Tevfik** olan **Macit Selekler**, 20 Ağustos 1305/1 Eylül 1889 senesinde Konya'da doğdu. Fettah Efendi Medresesi Müderrisi **Sımavlı Osman Efendi**'nin torunu, Konya Adliyesi Hesap Memuru **Mehmet Rüştü Efendi**'nin oğludur. Kurşuncuzade Hacı Ahmed Efendi'nin kızı da annesidir.

Konya'da Altunçeşme İlkokulu'ndan mezun oldu. Konya İdadisi'ne girdi. 1900-1907 yıllarında Konya İdadisi'nde okuyarak mezun oldu.

İdadi'yi bitirince Antalya Mutasarrıflığı tahrirat kalemine girerek memuriyet hayatına atıldı. 1907-1914 yılları arasında bu görevde çalıştı. 1914 senesinde İbradı Nahiye Müdürlüğü görevine tayin edildi. 1926 senesine kadar Antalya'nın Taşağıl, Kemer, Gebiz, Serik, Melli, Kızılcadağ nahiyelerinde müdürlük yaptı. 1926 senesinde Antalya Ticaret ve Sanayi Odası genel kâtabi oldu. 1951 senesine kadar bu görevde kalarak, kırk dört yıl devlet hizmeti yaptık-

tan sonra emekliye ayrıldı.

Emekli olduktan sonra ticaret hayatına atılarak şahsi teşebbüslere geçti. 1967 senesine kadar kereste tacirliği, ihracat ve ithalat işleri ve akaryakıt acenteliği yaptı.

İzmir Fuarı, Antalya Ticareti, Antalya'da çeltik ziraatı, Devlet Orman İşletmesi ve şahsi teşebbüs ve İbradı, Serik, Silu, Kemer bucaklarının iktisadi, ticari ve kültürel ahvali ve Antalya'nın sorunları adlarında yayınlanmış çeşitli broşür ve kitapları vardır. Macit Selekler'in Konya tarihi, kültürü ve diğer sahalarda da yazılmış yazıları vardır. Görev yaptığı yerlerdeki hatıraları birisi hayatında, diğeri ise vefatından sonra Serik Belediyesi tarafından bastırıldı.

Macit Selekler'in ilk eşi, amcası Mustafa Şefik Efendi'nin kızı Feride Hanım'dır. Feride Hanım genç yaşta veremden vefat edince (ö. 1913) Edipzadeler'in kızı Zehra (Seher) Hanım'la evlenir, bu hanımından da Adnan Sacit ve Aydın Vacit adında iki oğlu daha olur. Macit Selekler, 1977 yılında An-

Ahmet ÇELİK

Naim Hazım Onat

talya'da vefat etmiştir.

Macit Selekler'e ait aşağıda okuyacağınız "1908'de Konya'da Hürriyet İlanının ilk Akisleri" adını taşıyan makale Şehir Postası gazetesinde 6-10 Ekim 1962'de yayınlanmıştır. Yazının devamı ifade edildiği halde sonunu tespit ede-

medik.

Makale 1908'de ilan edilen Meşrutiyetin Konya'daki karşılama ve kutlama törenlerini anlatmaktadır. İzlenimlerini Macit Selekler'e yazdığı bir mektupla anlatan ise Naim Hazım Onat'tır. Naim Hazım Onat ise Fethiye Medresesi müderrisi, şair, edebiyatçı ve Konya milletvekilidir. Konya'nın bir dönemine ışık tutan makale meşrutiyet olgusunu bir âlimin gözüyle anlatması açısından oldukça önemlidir.

1908'DE KONYA'DA HÜRRİYET İLANININ İLK AKİSLERİ

Konya'dan rahmetli **Naim Onat**'tan **19 Temmuz 1324** tarihli aldığım mektup Hürriyet İlanı'nın ilk akislerini objektif bir surette ifade ettiği için baştan bir iki satırını o günün dili ile ve gerisini mümkün mertebe sadeleştirerek aşağıya naklediyorum. Hem bir

hatırayı canlandırmış hem de Konya'nın tarihinden bir sahifeyi aydınlatmış olurum kanaatindeyim. İşte mektup:

YAŞASIN HÜRRIYET

“Ne efsunkâr imişsin ah ey didar-ı hürriyet

Esir-i ışkın olduk gerçi kurtulduk esaretten.”

İşte maşuka-ı Kemal'in Pazar gecesi bir ednan-ı nazenin ile etrafı memleketi hıram eylediğini mal-memnuniye (memnuniyetle) iştik. Ve sabahleyin görmeye muvaffak olduk.

Allah, Allah... Sabaha kadar menfilerin (sürgünlerin) sevinç sesleri ile alkışları göklerde yankılar yaratıyordu. Bu gulgule sevinç avazları buldukları yerden bizim evlere kadar aksediyordu.

Saat altı sıralarında (o zaman ki saate göre gece yarısını geçen bir zaman demek) “yahu bu ne?” diye komşular birbirine soruyorlardı. Bazı kadınlar asker gelmiş dediler. Bu coşkun sevincin asker gelmesinden olabileceğini zannetmiyordum.

Velhasıl korktuk, çünkü bir gün evvel sadrazamın azledildiğini duymuştuk. Sabahlara kadar süren bu gürültünün bir tehlikeye işaret ettiği vehminde idik.

Sabah erkenden **medreseye (Fethiye Medresesine)** giderek oralardaki talebelere sordum. Bir bilen yok. Onlar da bana soruyorlardı.

Kayınvalidelere vardım. Onlar da korkmuşlar “**gâvur basıyor**” diye hükmetmişler. Çünkü kalabalık bir cemiyet gece bizim Mustafa Efendi'nin (rahmetli **Kara Hafız-**

Kara Hafız Mustafa (Ulusan)

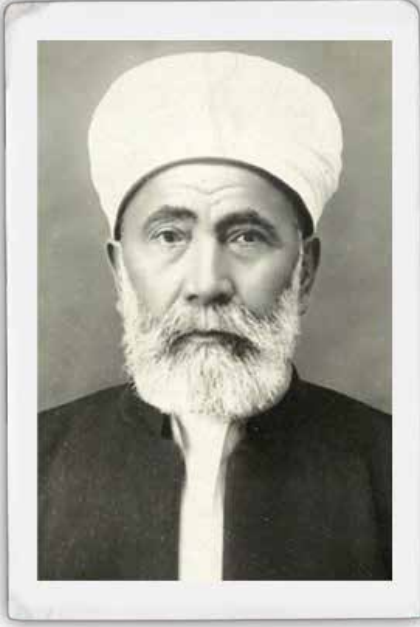

Ebuziya Mehmet Tevfik Bey (1849-1913)

zade Mustafa Ulusan) evine gelmişler.

- **Kalk Mustafa Efendi ne yatıyorsun? Bayram edeceğiz. Yaşasın hürriyet, kahrolsun Sultan Hamit**” diye bağırırlarmış. Mustafa Efendi'yi anası bırakmamış “**evde yok**” demişler.

Öğleye doğru medreseye bir

Sivaslı Ali Kemali Efendi (1853-1920)

adam gelerek:

- **Hükümet** önünde dua var herkes gelsin, diye çağırılmış. Hep gittik bütün halk toplanmış. **Halep Oteli**'nin kapısından eli bayraklı bir kalabalık çıktı.

Önde **Murat Bey** (Arnavutluk eşrafından bir menfi/sürgün idi) **Ebu'z-Ziya**'nın oğlu **Talha Bey** ve Konya'daki bütün menfiler... Ellerinde bayraklar ve kısa cümleler yazılmış levhalar. Sarayın (Hükümet Konağı, Valilik) önüne geldiler. Tam çalgıyı öne düşürerek Hükümet Meydanı'nı bir defa dolaşıp yine sarayın önüne geldiler. Halk mahşer gibi tor top toplanmıştı. Alkışlar, kulakları yırtıyordu. Şu satırları yazarken aradan bir hafta geçmesine rağmen o gürültü hala kulaklarımdadır.

Valiyi (bir) görsen... Vali sürtüne sürtüne, sümsüğü düşük bir halde geldi, kalabalığa karıştı. Dualar yapıldıktan sonra nümayışçı-

ler "**Yaşasın Hürriyet**" gürültüleriyle çarşıya doğru gittiler.

Vaktaki akşam oldu. Tam çalgı ile binlerce ahali Millet Bahçesi'ne varmışlar. Parasız pulsuz girmişler. Çiçekleri, çimenleri çiğnemişler. Gulgulcu hürriyet ve zezeme-i ittihat ile eğlenmişler. Ertesi gün öğle oldu. Aynı kalabalık yine toplandı. Bu gün ellerde bayraklar daha çoğalmış idi.

Valiyi ve sair memurları gönüllü gönülsüz duaya indirdiler. Belediye reisi, eşraf, büyük memurlar, hazır; halk, yine mahşer gibi. Her yer bayraklarla donanmış. Halk arasından Belediye Reisi **Hacı Ali Efendi**, Başkâtip Ahmet, **Evkaf Kâtibi Sait** daha bazı memurlara söverek demedik laf bırakmadılar. "İstemeyiz" diye bağırıldılar. Belediye reisi: "**Aman yaptıklarına lanet, bir daha doğru yoldan sapmam, üzerime gelmeyin**" der. Vali rica eder "**Aman oğlum aman evlatlarım ben onların hesaplarına bakaram, işten çıkartırım**" der. Etraftan Ahmet Efendi'ye: "**Dün evine ben kadar koca iki karpuz ne için gelmişti**" diye bağırıldılar. Vali filan öyle oldu ki semeri karnına düşmüş merkebe döndüler.

Allah, Allah, hürriyet demek hükümet memurlarını esir etmek mi demekmiş? Hulasa nizam bozuldu. İş çıkırından çıktı.

Vali **Sivaslı Hoca'yı (Ali Kemali Efendi'yi)**, **Kürt Hoca'yı** çağırılmış, "**Aman, ahaliye nasihat edin, hücum etmesinler**" demiş. Çarşamba günü Kapı Camii'ne Kürt Müsevvit, Aziziye Camiine Sivaslı Ali (Kemali) Efendi

çıkarak vaaz ettiler.

Kürt Müsevvidin ahaliyi teskin için ettiği vaaz nedir, (hiç) sorma?

Namaza devam etmeyenlerin dünya ve ahiret göreceği azaptan, hak yiyememekten filan... Anlattığına göre bir kasaptan et alırken ete dokunursan eline bulaşan ıslaklık kasabın bütün günahlarına kefarete olurmuş, kasabın bu hakkı bütün günahlarına karşılıkmış, bir şey alırken çeşnisine bakmak da harammış, bir takım soğuk takva hezeyandan ibaret.

Sivaslı (Ali Kemali) de vaazında **Kanun-u Esasi** ne demektir? Onu izah etmiş. Ama diyesi ki “Kanun-u Esasi şu kadar maddedir. Kur’an’ın hülasetül-hulasasıdır. Meclis-i Mebusan’dan Meslis-i A’yan’dan, intihaptan” bahsetmiş. Valiyi methetmiş. Velhasıl o da “**Hukuk Dersi**” vermiş. Ama kalacak bütün lisan âlimlerini hayrette bırakan mucize ve vecize olan Kur’an’ın nasıl hülasesinin hülasesi olurmuş onu düşünmemiş.

Kürt Müsevvit ne kadar tefri-te gittiyse **Sivaslı (Ali Kemali Efendi)** de o kadar ifrata gitmiş.

Akşam minarelerde kandiller yandı. Bu gün namaz kandili, birkaç arkadaş **Alaeddin**’e doğru yürüdük. Bir gürültü koptu. Ne var? Ne oluyor, diye sorduk. Meğer hapisanedeki hapisler akşam koğuşlara girmemişler. İhsan Efendi’nin teşvikiyle parmaklı kapıya yüklenmişler. Menfilere “af var da bize neden yok” diye dayatmışlar. Baktık asayiş bozuk evlerimize geldik. Derken silah sesleri gelmeye başladı. Ferik Paşa, Hâkim Efendi gibi birçok büyükler oraya

Belediye Reisi Hacı Ali Efendi

toplanmışlar vurun emri vermişler. İki hapis ölmüş, 7-8 kişi de yaralanmış.

Çarşamba günü asker geldi, ellerinde beyaz bayrakçılar var. Bunların üzerinde “**Vatan, Millet, Musavaat, Uhuvvet, İttihat**” gibi yazılar var da padişah için bir şey yok. İşittiğimize göre Selanik’te padişahım çok yaşa” diyen bir adamı öldürüvermişler. Hayret doğrusu akıl almadık şeyler hikâye ediyorlar. Hükümette Mecidiye’nin Ali Bey, **Başkâtip Mehmet Emin Efendi** Bizi Mustafa Efendi (Kara Hafız) birbirlerine girmişler. Dertleri neymiş öğrenemedim.

Maliyede evkafta hakları olup ta alamayıp sürünenlere gün doğdu. Hak sahipleri buralara vardı mı “buyurun” diye karşılıyorlar haklarını lafsız ödüyorlar.

Ebu’z-Ziya yine gelmek üzere İstanbul’a gitti. Yeni yaptırdığı evi çok güzel olmuştu. Bazıları: “**Ebu’z-Ziya’nın evvelki fikri üzere evine büyük bir matbaa açacak**” diyorlar.

Bazıları **Konya Matbaası**’nda

haftalık edebi, fenni gazete çıkarmak için validen müsaade istemişler.

Akşam sarayın önünde bir adam çıktı nutuk verdi. İstanbullu İsmail adında bir avukatmış. Görsen korkmadan neler söylüyor. Bu ne tebeddülât ya hu?! Bu ne serbesti ne dehşet!...

Tuhaf değimli Kitapçı Sofu'nun bir yazma mecmuası vardı. İçinde "Çoban İstihracı" diye bir manzume vardı. Sofu bu manzumeyi bir aydır herkese okuyordu. Bu manzumede tuhaf şeyler var "şöyle olacak, böyle olacak, Temmuz'da olacaktır. Bir de Muharrem'de olacaktır" der. Temmuzda olacak olan bu hürriyetmiş meğer. Birde muharremi bekleyelim bakalım ne olacak?

Belediye reisi istifa etmiş.

Muallim Arif Efendi:

- Şimdiye kadar "fe Sübhanallah" diyordum şimdiden sonrada "Elhamdülillah" diyeceğiz diyordu. Bakalım Allah ne gösterecek."

...

Mektup burada bitti. Mektu-

bun yazarı **Naim** (Rahmetli **Naim Onat**) o zaman 19-20 yaşlarında idi. Konya muhiti birçok hürriyet tarafları menfilerle dolu olduğu halde böyle 20 yaşındaki bir genç değil 40'lık, 50'lik yaşlarda her türlü siyasi fikirden mahrumdu.

Bu mektupta bu mahrumiyetin ifadesi açıkça görülüyor.

Bahsini ettiği kitapçı Sofu, Hükümetin arka tarafında Mücellitler Sokağı'nın sonundan başlayarak şimdiki Postahane binasına doğru uzanan ekserisi boş dükânların birinde medrese kitapları satan, beyaz yusuvarlak vücutlu, seyrek beyaz sakallı bir zattı. Vaktiyle Namık Kemaller'in Şinasi-ler'in İstanbul'da ve Avrupa'da yaptıkları hürriyet mücadelelerini takip etmiş bir adamdı. Oturduğu postun altından **Basiret, Hürriyet** gibi eski gazetelerden bazı nüshalar çıkarır bize gösterirdi. Naim Bey ile ben ancak bu gazete-deki şiirler, edebi makalelerle alakalanır, siyasi mücadelelere ait yazıları belkide anlamazdık.

Kitapçı Sofu'daki Çoban İstihracı, **Bosnevi İstihracı, Muhiddin-i Arabi** İstihracı gibi mecmuasında yazılı şeyleri Konya'da iken bir ziyaretimizde ben de görmüş hatta bunların birer suretini almıştır. Bu istihraclardan birisi padişahlık sülalesinin değişeceğini, Tamtam oğlunun tahta çıkacağını, bunun bir takım muzafferiyetlerle devletleri kendinse bağlayacağını anlatırdı ki bu istihraçtan aklımda şu üç mısra kalmıştır.

Mecit Selekler,

Şehir Postası, 6, 8, 9, 10 Ekim
1962

Abdullah
AYDOĞMUŞ

YOK OLMAKTAN KURTULAN BİR ESER İPLİKÇİ CAMİİ

İplikçi Camii Alaeddin Tepesi'nin doğusunda Alaeddin Tepesi'nden Hükümet Konağı'na giderken Mevlana Caddesi'nin sağında yer almaktadır. Camii 598 hicri 1201 miladi yıllarından evvel Tebrizli Ebul Fazl Abdülcebbar tarafından yaptırıldığı sanılmaktadır⁽¹⁾. 1332'de genişletilmiş yenilenmiş ve imar

edilmiştir. Cami İplikçiler Çarşısı'nda bulunduğu için önce İplikçiler Camii sonra İplikçi Camii olarak anılmıştır.

Camiye caddeye nazır ufak bir dehlizden girilir⁽²⁾. Kapıdan girince kibleye doğru sıralanmış üç sağır ve derin kubbe altından mihraba doğru yürürken birinci ve ikinci kubbenin beyzi olduğunu üçüncü kubbenin yuvarlak olduğu görülür. Üçüncü kubbenin sağında ve solunda üç boğdam halinde beşikörtüsü şeklin-

(1) İbrahim Hakkı Konyalı, Konya ve Rehberi adlı eserde caminin banisinin olarak Altunba olarak gösterildiğini (Konya ve Rehberi, s.88) fakat caminin banisi ile medresenin banisinin farklı kişiler olduğunu belirtir. (Abideleri ve Kitabeleri ile Konya Tarihi, s.415) Mehmet Önder ise Mevlana Şehri Konya adlı eserinde cami ve medresenin banisinin aynı kişi olduğunu belirtmektedir. (Mevlana Şehri Konya, s.106)

(2) M. Ferid, M. Muhlis, Mümtaz Bahri, Faik, Konya ve Rehberi, İstanbul, 1339, s. 88.

de yayvan tonozlu altı kısım vardır. Bu kubbeyi ve tonozları duvarlara girmiş payandalarla üçer fil ayağı tutar. Mabedin sol köşesinde kısa ve kalın bir minaresi bulunmaktayken önünden geçen lağımın tesiriyle çatlamış yıktırılarak günümüzdeki minare inşa ettirilmiştir.

Camii dikdörtgen bir plan üzerine yapılmıştır. İçerisinde iki sıra halinde 12 tane köşeli fil ayağı birbirine çapraz tonozlarla bağlanan kemerleri tutmaktadır. Caminin mihrabı önceleri Selçuklu devri mozaik çinileri ile kaplı iken yıkılmış XIX. yüzyılda ise gök mermerden şimdiki mihrabı yapılmıştır⁽³⁾.

İplikçi Camiinin kuzey kısmında Anadolu Selçukluların ile gelenlerinden **Abdullah oğlu Şemsedin Ebu Said Altunba** tarafından inşa edilmiş (1202) bir medrese bulunmaktaydı. Kurucusunun ismiyle **Altunba Medresesi** denilen medrese daha sonra mütevellisinden dolayı **İplikçi Medresesi** olarak anılmıştır.

Caminin planı ve bitişiğindeki Altunaba Medresesi'yle olan ilişkisi tartışmalıdır. 1939'daki onarımı sırasında yapılan temizlik hafriyatında bitişiğinde bir başka yapının varlığı ortaya çıkmıştır. Cami muhtemelen bugün mevcut olmayan medreseye duvarından bitiştir. Günümüzde cami duvarında kalıntısı görülen kemer izi medreseye ait olabilir; ancak caminin güney cephe duvarı önünde yapılan kazıda eski bir minareye ait temel kalıntıla-

rının bulunmuş olması, söz konusu kemer izinin ilk camiye ait olabileceğini de akla getirmektedir⁽⁴⁾. İplikçi Medresesi'nin asıl mimarisinden günümüze sadece bir kubbeli hücre ve İplikçi Camii duvarına bitişik temel kalıntısı gelmiştir⁽⁵⁾. Sultan'ül Ulema Bahaeddin Veled yanında oğlu Mevlana Celaleddin olduğu halde Konya'ya geldikleri zaman ilk defa İplikçi Medresesi'ne indikleri ve burada oturdukları ders ve vaazlarını burada verdikleri Sultan'ül Ulema'nın vefatından sonra da Mevlana Celaleddin'in bir süre bu medresede ders verdiği Mevlevi kaynaklarında geçmektedir⁽⁶⁾.

Kapalı medrese tipinde inşa edilen İplikçi Medresesi'nin ne zaman yıkıldığı tam olarak bilinmiyor. İbrahim Hakkı Konyalı, medresenin son şeklinin mimari bir kıymetinin bulunmadığını, kerpiç yapılı ve dam örtülü bulunduğunu cumhuriyete kadar ayakta olduğunu belirttiikten sonra türbeleri ve tekkeleri kapatan kanunun yürürlüğe girmesinden sonra yıkılarak arsa haline getirildiğini açıklıyor⁽⁷⁾.

Tarihi şehir merkezleri, geçmişten günümüze toplumların meydana getirdikleri fiziki, sosyal, ekonomik ve politik izlerin mekân olarak yansımalarıdır. Yansıttıkları geleneksel karakter ve kültürel değerler, kentlerin olduğu kadar ülkelerin de tarihi ve kültürel mirası içerisinde özel bir

(3) Mehmet Önder, Mevlana Şehri Konya, Ankara, 1971, s.107-108.

(4) Selçuk Mülâyim, İplikçi Camii, TDV İslam Ansiklopedisi, c.XXII, 2000, s.374.

(5) Caner Arabacı, Osmanlı Dönemi Konya Medreseleri (1900-1924), Konya, 1998, s.154-155.

(6) Önder, age., s.108.

(7) Zeki Atçeken, İplikçi (Altunaba) Medresesi'nin Bilinmeyen bir Yönü ve Osmanlılar Zamanında Bakımı ve Kullanılması, Vakıflar Dergisi XXII, 1991, s.315

yer tutar⁽⁸⁾.

İplikçi Camii, Konya Çarşısı'nın sembol yapılarından biri olarak, ayrıca Osmanlı Dönemi'nde Bedesten karşısında yer aldığı için Şerafeddin Camii ile beraber bir toplanma merkezi olma özelliği taşımaktadır⁽⁹⁾.

İplikçi Camii Konya şehir merkezinde Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde anıtsal bir mekân olarak önemli bir görev üstlenmiş şehre ait İslam mimarisinin önemli bir tamamlayıcısı olmuştur. Süreç içerisinde geçirdiği yangın, duvarlarının çatlaması, minaresinin yıkılması, kubbelelerinde asli özelliklerini kaybetmesine yol açan tamiratların yapılması İplikçi Camiine büyük zararlar vermiş, ama mabed yanındaki medresenin yıkılmasına rağmen günümüze kadar gelebilmeyle başarılıdır.

Yirminci yüzyıl başlarında gerek on yıllarca süren savaşlardan kaynaklanan maddi yetersizlikler, gerek ihmaller ve bilinçsizlik mimari eserleri büyük bir tehlikeye sokmuştur. Başta İstanbul olmak üzere Anadolu'da pek çok yapı ortadan kaldırılmıştır. Binaların tahribatının yaygınlaşmaya başlamasıyla 1934 yılı şubat ayı içerisinde Başbakan İsmet İnönü bu durumun engellenmesi amacıyla vilayetlere bir genelge göndermiş ve bu genelge basında da yer bulmuştur. Babalık gazetesinin yayınladığı genelge şu şekildedir;

"Hükümetçe mühim maddi fe-

(8) M.Serhat Yenice, Konya Tarihi Kent Merkezi İçin Turizm Odaklı Yenileme Stratejileri, ARTIUM, cilt II, sayı I, 2014, s. 71.

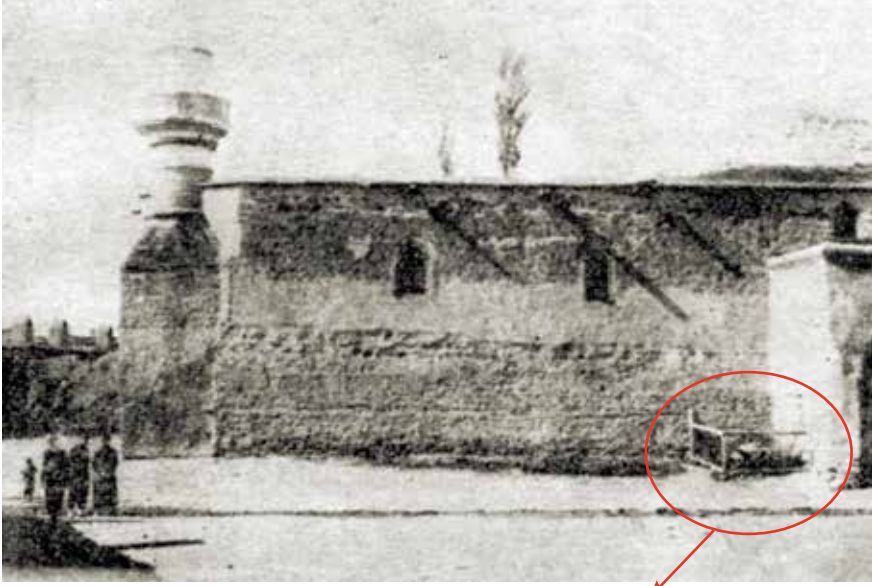
(9) Özer Ergenç, Osmanlı Klasik Dönemi Kent Tarihçiliğine Katkı XVI. Yüzyılda Ankara ve Konya, Ankara, 1995, s. 34-60.

dekârlıklar ihtiyar edilerek memleket içindeki milli ve tarihi eserlerin tamirine ve hatta çok eski zamanlara ve yabancı medeniyetlere ait eserlerin toprak altından çıkarılmasına çalışıldığı halde sarih nizamla ve mükerrer tebliğ ve ihtarlarla rağmen imar mefhumunu yanlış anlayan bazı memurların bu hususta ufak bir ihtisası bile olmadığı halde görüş ve muhakemeleri bakımından ehemmiyetsiz sandıkları çok kıymetli milli eserlerimizi bi muhaba yıkmakta ve yıktırmakta oldukları tessefle görülmektedir.

Ezcümle en yakın misaller olmak üzere İstanbul vilayetinde Üsküdar semtinde Mimar Sinan'ın kıymetli bir eseri olan Mihrimah imaretinin alakadar dairenin ikaz ve mümaneatına rağmen yıktırıldığı Edirne'de yine Mimar Sinan'ın asarından iki kapılı hanın ve Ürgüp Kayseri yolu üzerinde Alaeddin Keykubad zamanından kalma Saat hanın aynı akibete uğratıldığı anlaşılmalı ve müsebbibleri hakkında kanuni takibat icrası alakadar makamlara bildirilmiştir.

Milli varlığımızı ve medeniyetimizi bugün ve gelecek asırlarda dünyaya tanıtan ve tanıtabilecek olan kıymetli abidelerin manalı manasız bahanelerle yıktırılması değil bilakis beşerin ve tabiatın tahribatına karşı titiz bir itina ile konulması mültazemdir. Bu yalnız kanuni bir vazife değil milli bir borçtur.

Bir eserin kıymetini muhafazası lazım olup olmadığını ancak mütehassıs olan daire tayin edebileceğinden bundan sonra şehir ve kasabalarda köylerde ve kırlarda mevcut bulunan eski eserlerin tahribatına karşı muhafazalarına itina olunmasını ve Maarif vekaletinin muvafakatı alınmadıkça hiçbir eserin

İplikçi Camii ve caminin giriş kapısının solunda yer alan Ebü'l-Fazl Abdülcebbar'ın kabri.

hiçbir bahane ile yıktırılmasına katiyyen meydan verilmemesini talep ve aksi takdirde yıktıranlar müsamaha edenler hakkında şiddetle takibat icra edilecektir⁽¹⁰⁾.”

Bu genelge yayınlandıktan sonra aynı yıl içinde Babalık gazetesinde İplikçi Camii'nin durumu ve yapılması gerekenler hakkında küçük bir yazı neşredilmiştir. Gazetenin Umum Neşriyat Müdürü **Ahioğlu M. Nazım** imzalı yazıda İplikçi Camii'nin o günkü durumu hakkında ayrıntılı bilgiler verilmektedir;

“Hükümet caddesinde, gelip geçenlerden kiminin hayretini kiminin de acımasını kendine çeken bir eser vardır. Bu eser şarın bir tek bulvarı üzerine düşüyor.

Bu caddenin planı yapılırken taş ve tuğla yığınının başka bir şey gibi görünmeyen bu eserin kaldırılması plana konuyor bunun aşağı-

sındaki postane ziraat bankasının yerleri ona göre tespit edilerek bu binalar yapılıyor.

Bir gün plana göre caddeye istikamet vermek için bu binanın bir köşesinden belediye memurlarının gözcülüğü altında yıktırılmaya başlandığını ve yıktırılan köşesinden büyükçe bir gedik açıldıktan sonra bu işin paydos edildiğini görüyoruz.

Önce bir taş ve toprak yığınının ibaret bir yapı olduğu sanılan bu eserin Türk mimarisince çok değerli bir yapı olduğunu onu yıkmanın eski Türk eserleri için bir cinayet telakki edilecek kadar büyük bir hata olacağı mütehassısları tarafından bildirilerek bu hatanın önüne geçiliyor. Ve belediye bu işaret üzerine caddeye yeni bir şekil vererek tarihi bir yapı olan İplikçi Camiini olduğu gibi yerinde bırakıyor.

Bu caminin mimari kıymeti Türk mimarisinde bir sath-ı müstevi üzerinde yapılan ilk kubbelerden olması itibari ile muhafazası pek

(10) Babalık Gazetesi, 11 Şubat 1934, sayı 4358 “Asar-ı Atika Hakkında Başvekil İsmet Paşa'nın bir Tamimi.”

lüzümlü eserlerimizden biri olduğunu bir arkeoloji mütehasssımızın ağzından dinledik.

Tarihi eserlerimize saygı göstermek onları korumak Türk kültürü hesabına değerli bir borcumuzdur. Eski Türk mimarisinin değerli bir abidesi olan bu yapı bulunduğu caddenin güzelliğiyle denk olmayan bir harabe yığını halinde duruyor.

Esasen harap olan vaziyetine belediyenin kazmaları ile meydana getirilen yıkıntı manzarasının fecaatini bir kat daha artırıyor. Duvarları reklam afişleri ile dolduruyor arka duvarları da her çeşit pisliklere amaç oluyor.

Bu bina şimdiki vaziyeti ile eski eserlerimizi temsil etmekten fazla bu eserlere karşı olan kayıtsızlığını gösterir bir haldedir.

Bu mimari eserin kıymeti kubbelerinde olduğuna göre iyi görünecek bir şekilde onartılmalı yahut da bu kubbeler bozulmadan müzeye kaldırılmalıdır.

Alakadarlar bilgilerini vazifelerini yalnız eski eserlerin yıktırılmasını temin etmekle değil bu eserlerin iyi korunmasını ve görülüp tetkike değer şeyler bulunduğunu da gösterecek şekiller vermek sureti ile vazifelerini yapmalıdırlar”⁽¹¹⁾.

Yukarıda verdiğimiz genelgede ülke genelinde tarihi eserlerin tahrip edildiği görülmektedir. Bununla birlikte hükümetin tarihi eserlere yapılanlardan müşteki olduğu, ayrıca yıkımlardan nasibini alan eserlere de örnekler verdiği görülmektedir. Tahribatın durdurulması ve yıktırınlar ve müsamaha edenlere taki-

bat yapılması emredilmektedir.

Ahioğlu M.Nazım Bey’in yazısı ise yayınlanan genelgeye rağmen tarihi eserlere karşı yeterli özenin gösterilmediğini ortaya koymaktadır. İplikçi Camii’nin yol genişletme çalışmaları amacıyla belediye gözcülüğünde yıktırılmaya başlandığı ifade edilmektedir. 1930’larda İplikçi Camii’nin harap ve metruk halini gözler önüne seren Nazım Bey caminin yıkılması halinde gerçekleşmesi mümkün görünmeyen bir teklifle en azından tarihi değere sahip kubbelerin müzeye kaldırılmasını istemektedir. Uzmanların devreye girmesiyle yıkım önlenebilmiştir. 1934 yılında gerçekleşen bu olay hakkında kaynaklarda yeterli bilgi bulunmamaktadır. İbrahim Hakkı Konyalı, Konya tarihinde kubbelerin üzerinin örtülmesinden dolayı yükü kaldıramayan duvarların çatladığından bahseder. Eski minarenin de önünden geçen kanaldan dolayı su aldığı ve yıkıldığını yerine şimdiki minarenin inşa edildiğini yazar.

1945 yılında Müzeler Umum Müdürlüğü tarafından onarılmış 1951-1960 yılları arasında ise Konya Müzesi Klasik Eserler Şubesi haline getirilmiştir⁽¹²⁾. 1960 yılında tekrar ibadete açılmıştır⁽¹³⁾. Anlaşıyor ki cami 1930’lu yılların başından 1945’e kadar harap halde kalmıştır. Diyebiliriz ki 1930’lardan caminin ibadete açılma tarihi olan 1960’a kadar Camii tarihinde otuz yıllık bir kayıp dönem meydana gelmiştir.

(11) Ahioğlu M. Nazım, Eski Bir Eserimiz İçin, Babalık Gazetesi, 8 Teşrin-i Sani 1934, Sayı 4521.

(12) İbrahim Hakkı Konyalı, Abideleri ve Kitabeleri ile Konya Tarihi, Ankara, 1997, s. 415.

(13) Mülâyim, agm., s. 374.

11 AĞUSTOS 1682 TARİHLİ ŞER'İYYE SİCİLİ KAYDI

Av. Serdar
CEYLAN

Osmanlı mahkemelerinde verilen kararların ve tutulan kayıtların toplandığı defterlere “şer’iyye sicilleri” denir. Ayrıca bu defterlere kadı defteri, mahkeme defteri ve zabt-ı vekâyi sicilleri de denir.

Osmanlı Devleti’nde merkezde ve taşrada her tabakadan insanlar arasındaki hukuki ilişkilere dair kayıtları içeren bu defterler, Osmanlı hayatının aile, toplum, ekonomi ve hukuk gibi birçok alanının tarihi için en önemli kaynaklardır. Kadıların Osmanlı sistemindeki etkin rolleri sebebiyle şer’iyye sicilleri sosyal ve yerel tarih çalışmalarında da ana kaynak niteliği taşımaktadır. Mahallî bir tarihin doğru yazılabilmesi için fertlerle fertler, fertlerle devlet arasındaki bütün önemli olayların kaydedildiği şer’iyye sicillerinin incelenmesi gerekmektedir. Şer’iyye sicilleri, pek çok konuda tarihe temel kaynak olduğu gibi, özellikle şehir tarihleri ve mahallî hayata ait ilmi araştırmaların da birinci derecede kaynağıdır.

Şer’iyye sicillerindeki kayıtlar sadece kadılar tarafından kaleme alınan belgeler değildir. Kadılar şer’iyye sicillerine kendisine padişah tarafından gönderilen fermanları, beratları ve benzeri emirleri sadrazam, beylerbeyi ve kazaskerlerden gelen buyrultular

ile ilgili devlet teşkilatlarından kendisine gönderilen diğer yazılı belgeleri kaydederlerdi.

Makalemize konu olan da Konya Kadısı tarafından Hicri 7 Şaban 1093 (Miladi 11 Ağustos 1682) tarihinde kayda geçirilen bir fermanıdır. Kayda geçen bu ferman, Sultan IV. Mehmet’e⁽¹⁾ aittir.

Bu sicil kaydı özellikle şu hususlar hakkında bize önemli bilgiler vermektedir:

1- Akşehir Kazası’na tabi Tuzlukçu isimli bir karye (köy) 1682 yılında da bulunmaktadır. Bu tarihte de günümüzde olduğu gibi yerleşimin adı “Tuzlukçu”dur.

2- Akşehir Kazasına tabi Tuzlukçu Köyü, Kürt Köyü ile sınır komşusudur. 17. yüzyılda Tuzlukçu günümüzdeki yerleşim yerinde değildir. Daha sonraları günümüzdeki yerleşim yerine taşınmıştır.

3- Tuzlukçu Köyü’nün Doğançoğlu ve Nasuhoğlu Mahalleleri halkı ile Kürt Köyü arasında mera anlaşmazlığı çıkmıştır.

4- Tuzlukçu Köyü’nün “Doğançoğlu” ve “Nasuhoğlu” isimli

(1) Sultan IV. Mehmet, (2 Ocak 1642, İstanbul – 6 Ocak 1693, Edirne), 19. Osmanlı padişahı ve 98. İslam halifesidir. Padişah İbrahim’in Turhan Sultan’dan olan oğludur. Babasının tahttan indirilmesinin ardından 1648’de 7 yaşında padişah oldu. Ava düşkünlüğünden dolayı avcı lakabıyla anılmıştır. 39 yıllık saltanatıyla I. Süleyman’dan sonra en uzun süre hükümdarlık yapan Osmanlı padişahıdır.

iki mahallesinin sicil kaydında adı geçmektedir. 20. yüzyılın başlarından beri Tuzlukçu'da "Yukarı Mahalle" ve "Aşağı Mahalle" adı verilen iki mahalle bilinmektedir. Ayrıca sonradan "Pazar Mahallesi" ve "Orta Mahalle" isimli iki mahalle daha oluşmuştur. "Doğancıoğlu" ve "Nasuhoğlu" isimleri Tuzlukçu'da yaşayan iki sülalenin isimleri olmalıdır.

5. Konya Şer'iyye Sicili'ndeki 11 Ağustos 1682 tarihli bu kayıt dışında da Akşehir Şer'iyye Sicilleri'nde Tuzlukçu ile Kürt Köyü arasındaki bu mera anlaşmazlığına ilişkin kayıtlar mevcuttur. Bu anlaşmazlık Akşehir Kadısı tarafından da karara bağlanmıştır. Akşehir Şer'iyye Sicilleri'nde gelecek sayılarımızda neşredilecek bilgi ve belgeler ile önemli bilgiler de günışığına çıkacaktır.

Sicil Kaydının Transkripsiyon Metni

"Emiru'l-ümerai'l-kiram kebiru'l-küberai'l-fiham zevi'l-kadri vel'ihtram sahibi'l-izzi vel'ihtram el-muhtassu bi-mezidi inayeti'l-melik'l-a'la **Karaman Beğlerbeğisi** () dame ikbalühü ve akda kudati'l-müslimin evla vülati'l-müvahhidin madenül fazli ve'l yakin huccettü'l-hakkı ale'l-halkı ecmain varisü ulumi'l-enbiyai ve'l-mürselin el-muhtassu bi-mezidi inayeti'l-meliki'l-müin **Mevlana Konya Kadısı** zidet fezailühü ve kıdvetü'l-ümerail kiram undetü'l-kübarai'l-fiham zevi'l-kadri vel'ihtram el-muhtassu bimezidi inayeti'l-meliki'l-alam Akşehir Sancağı Beği dâme izzühü ve kıdvetü'l-kudati ve'l-hukkam madenü'l-fazlı vel-kelam Mevlana Akşehir Kadısı zide faz-

اميد الامراء الكرام بغير الكبراء الفخام ذو القدر والا احترام صاحبها ولا حمتهم لم يتعظم يد عن يده الملك
 الاعلى قوتان بكار بكيه ذام اقبال واقضى قضاه المستكين اولى ولاية الموحدين معدن الفضل واليقين
 بجهه لائق على الخلق اجمعين وارت علم الامبياد والحدس لم يتعظم يد عن يده الملك المعين مولانا قوتيه
 قاضييه زينت فضائله وفدوة الامراء الكرام عمده الكبراء الفخام ذو القدر والا احترام لم يتعظم يد عن يده
 الملك العالم اقشدر سنجاي بكي دام عزة وقدره العفتاة والحكام معدن الفضل والكلام مولانا اقشدر قاضييه
 زيد فضله توشح ربيع هيا اوز واصل اول بيق معلوم اوله اقشدر قضاه تابع كورد نام قديمه باليسه سله
 سعاده عرض حال ايدوب بوندين اقدم يده قضاه فزوره تابع طوز لقي نام قديمه محلات ندين طها احي
 اوغلي ونصوح اوغلي معلمه اهل ايلدريك مدعي خصوصيه اولان دعوى الرى اعلم العلماء المنجدين
 افضل الفضلاء المنور عني روم ايتي قاضيكم اولان مولانا احد ادام الله تعالى فضائله حضوره زده
 مرافعه به فزانم صادر اولوب شرعه كورد لكدن محله حواله اولفله موقعا قسطه قاضييه اول مولانا
 حاجي علي زيد فضله مدشر نجل مولوي قديم اولفوب مستن واهل وقوف ومعتد عليه مسلمي انوار اهل محل
 نزاعك اوز زينه واريلوب كشف وبتدري اولفوب بونلر كشد قديمي مستقل مدعوى اولدو عني ثابت
 وظاهرا اولفله اول مدعوى المستقلا بونلره حكم اولفوب قطعا نزاع وفصل خصوصتا برله جانب شرعون
 حجت شرعيه ويد بلكله حجت شرعيه لرى مو جنبجه علم اولفوق بابنده امدر شرع رجا ايلدك لرى اجلد ز اعدى
 حجت شرعيه مو جنبجه علم اولفوق امدم او شدر بيورد وكمه حجت شرعيه
 وصول بولدقه بويابله صادر اولان فزان جليل القدرم مو جنبجه علم دخي خصوص فزوره تقيد
 ومضمون موافق شرع وقانون اولوب على وجه الخصم ثابت وظاهرا اولان حجت شرعيه لوى مو جنبجه
 علم ايدوب دخي بو مقوله برد فقه شرعه كورد بولوب فضل اولفوب حجت شرعيه ويد بيلان دعوا نك تكلوار
 لتمامي ممنوعه حالي اوزره ابقا ايدوب فز بعد فذكور كوكش اولو جهل اولان دعوا لرين لتمامي
 ايليكه وجه مشروح اوزره اولان قديمي مخصوص مستقل مدعوى زيد بونلره اولان حجت شرعيه لوى
 مو جنبجه مستقلا بونلره ضبط وقبوض وساير طوار اوزر قديميه اوزره دعوى ايتدر مو فز بعد شرع
 فزانونه وقديمه و حجت شرعيه به وامر هيا بونه مخالف كمنه به تعلل ونزاع ايتدر مو فز بعد شرع ايليكه
 وقضيه مدخل اولكيا نلدر اصلا مدخل ايتدر مو فز ايليكه عناد ومخالفت اوزره اولوب
 امدر شرعيه اطاعت ايتيان لدر اسم و بيلد بيلد وقوعى اوزره بازوب بيلدوب خصوص فزور ايجون
 تكلوار امدم وارعلو ايليكه سويله بلكه بوا امدر شرع نيك مضمون منقبيله عاجل اولوب علامت شرعيه
 اعتماد تكلر حجت شرعيه او اسطر شرع حجت شرعيه كمنه ثلثه وتقيد شرعيه

مطبوعه
 حومه

دار
 اسطر
 حومه

lühü tevki-i refi-i hümayun vasıl olıcak malum ola ki Akşehir Kazasına tabi **Kürt nam karye** ahalisi südde-i sadetime arzuhal edüp bundan akdem yine kaza-i mezbura tabi' **Tuzlukçu nam karye mahallâtından Doğançoğlu ve Nasuhoğlu mahalle-si ahalileri** ile müddei hususu için olan davaları a'lemül'ulema'l- mütebahhirin efdalü'l-müteverriin **Rumeli Kazaskerim olan Mevlana Ahmed** edâmelahü teâlâ fezailehü huzurunda murafaaya fermanım sadır olup şer' ile görüldükte mahalline havale olmağla muvakkaten **Kastamonu Kadısı olan Mevlana Hacı Ali** zide fazlühü emr-i şerifimle müvella tayin olunup müsün ve ehl-i vukuf ve mu'temedün aleyh Müslümanlar ile mahal-i nizan üzerine varılıp keşif ve tahrir olunup bunların müddei müstakil meraları olduğıu sabit ve zahir olmağla ol meralar müstakillen bunlara hükmolunup kat-ı niza ve fasl-ı hüsumet-i birle canibi şer'iden hüccet-i şer'iyye vermekle hüccet-i şer'iyyeleri mucibince amel olunmak babında emr-i şerifim rica eyledikleri ecilden imdi hüccet-i şer'iyye mucibince amel olunmak emrim olmuştur, buyurdum ki:

Hükm-ü şerifimle vusul buldukta bu babta sadır olan ferman-ı celili'l-kadrim mucibince amel, dahi hususi mezbura tekayyüd ve mazbunu muvafık-ı fıkhi şer' ve kanun olup ala vechi'l-hasım sabit ve zahir olan hüccet-i şer'iyyeleri mucibince amel idip dahi bu makule bir def'a şer' ile görölüp, fasl olunup hüccet-i şer'iyye verilen davanın tekrar istimai memnudur. Hali üzere ibka

edilip, min ba'd mezkurların ol vehicle olan davaların istima eyleyüp vech-i meşruh üzere olan kadim-i mahsus ve müstakil meraların yedlerinde olan hüccet-i şer'iyyeleri mucibince müstakillen yedlerinde zabıt ve koyun ve sair davarların kadimi üzere ra'y ettirdüp min ba'd şer' ve kanun ve kadime ve hüccet-i şer'iyye ve emr-i hümayunuma muhalif kimesneye taallül ve niza ittirmeyüp men' ve def' eylesin ve kaziyede methali olmayanları asla müdahale ettirmeyüp, eslemeyüp inat ve muhalefet üzere olup, emr-i şerifime itaat etmeyenleri isim ve resimleriyle vukuu üzere yazıp bildirip, husus-u mezbur için tekrar emrim varmalu eylemeyesiz, şöyle bilesiz bu emr-i şerifim mazmun-ı münifi ile âmil olup alamet-i şerife itimat kılarsız. Tahriran fi evasit-ı şehri Recep el-müreccep sene salasün tis'üne ve elf.

Vesala Fi 7 Şaban 1093 (11 Ağustos 1682) be-makai Kostantiniye el-Mahruse"

KAYNAKLAR

- Fethi Gedikli, "**Osmanlı Hukuk Tarihi Kaynağı Olarak Şer'iyye Sicilleri**", Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, III/5 (2005), s. 187-213.
- Serdar Ceylan, "**Tuzlukçu Cami-i Şerif Vakfı**", Akademik Sayfalar, 9 Ekim 2013, C. 13, S. 25, s. 398, 399.
- Serdar Ceylan, "**Tuzlukçu Hacı İbrahim Oğlu Ali Efendi Çeşmesi**", Akademik Sayfalar, C. 13, S. 24, 10 Temmuz 2013, Konya, s. 382-384.
- Serdar Ceylan, "**Tuzlukçu'nun Tescilli Kültür ve Tabiat Varlıkları**", Akademik Sayfalar, C. 13, S. 15, 8 Mayıs 2013, Konya, s. 236-240.
- Serdar Ceylan, "**1844 Tarihli Akşehir Nüfus Defteri'nde Tuzlukçu Karyesi Mahalle-Evvel**", Akademik Sayfalar, 15 Nisan 2015, C. 15, S. 10, s.145-152.
- Yunus Uğur, "**Şer'iyye Sicilleri**", İslam Ansiklopedisi, C. 39, s. 8-10.